

6. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчально-тематичний план і програма курсу для педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Укл. С.О.Сисоева, В.І.Барко, І.В.Бушовський та ін. – К.: РУМК, 1991. – 32 с.
7. Поташик М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: Пособие для учителя. – К.: Радянська школа, 1988. – С.5-60.
8. Роман С.В. Методична підготовка студентів до реалізації дослідної діяльності вчителя іноземної мови в початковій школі / С.В. Роман // Іноземні мови. – 2007. – № 3. – С. 23-30.
9. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: підручник / С.О.Сисоева. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
10. Шейко В.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник / В.М.Шейко, Н.М.Кушнарченко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.
11. English for primary teachers. A handbook of activities and classroom language. Marry Slattery, Jane Willis, Oxford University Press, 2001. – 288 p.
12. 500 Activities for the primary classroom. Carol Read. Macmillan Education. 2007. – 154 p.

Коліщук С.В.*

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ ДУХОВНОСТІ У ФОРМУВАННІ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті йде мова про використання виховного потенціалу української козацької духовності у формуванні особистості із стійкими морально-вольовими якостями та силою духу. Автор статті розглядає українські козацькі традиції здорового способу життя в поєднанні із сучасною системою виховання.

Серед проблем виховання підростаючого покоління особливо актуальною в сучасному українському суспільстві є проблема формування інтересу до здорового способу життя, про що свідчать численні публікації в періодичній пресі. Серед пріоритетів життєвих цінностей людини завжди найважливішим було, є і буде її здоров'я [5]. Міцне здоров'я – головна запорука повноцінного життя. Воно допомагає людині реалізувати свої плани, успішно розв'язувати життєві завдання та долати труднощі [7]. Незважаючи на те, що цінність здоров'я у всі часи є визначальною й не потребує наукових переконань, активна життєва позиція, спрямована на його збереження та зміцнення, у багатьох людей не відповідає розумінню важливості цієї проблеми [3]. Як свідчить статистика, середня тривалість життя сучасного українця становить 62 роки. Україна, яка за тривалістю життя посідає 135 місце серед 192 країн світу,

* **Коліщук С.В.**

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

набула статусу нації, яка вимирає. Майбутнє України тісно пов'язане із сучасною молоддю, яка повинна бути здоровою та фізично загартованою [5, с.31].

За результатами соціологічних досліджень, стан здоров'я дітей та підлітків України впродовж останніх 10-15 років постійно погіршується, що в перспективі загрожує існуванню нації [2, с.4]. Негативну роль у погіршенні здоров'я школярів відіграють екологічні чинники, спадковість, умови та спосіб життя. Здоровими можна назвати щонайбільше 10-15% дітей, віком 7-18 років. Отже, постає завдання формування здорового способу життя як умови збереження української нації, її духовного оновлення [3, с.5]. Не викликає сумніву той факт, що найефективнішими засобами у збереженні і зміцненні здоров'я населення є фізична культура і масовий спорт. Тому мета фізичного виховання полягає в тому, щоб сформувати в учнів елементарні уявлення щодо основних засад здорового способу життя та навчити рухових умінь і навичок. Але традиційні підходи не завжди спрацьовують. Тому звернення до української козацької педагогіки може допомогти у вирішенні цих завдань.

Метою даної статті є висвітлення можливостей використання виховного потенціалу козацької духовності, яка має вирішальне значення у відродженні і становленні української національної системи виховання, у формуванні особистості із стійкими морально-вольовими якостями та силою духу.

У зоряний час державного відродження Україна потребує ідейно загартованих, мужніх і шляхетних юнаків і дівчат, які своєю діяльністю зміцнюватимуть національну єдність, соборність рідного народу, його молоду державу. Особливе значення в загартуванні сили духу, громадянської стійкості молоді має пізнання нею духовності запорозьких козаків, які були елітною частиною українського козацтва [6]. Давно відомо, що козацтву і його авангарду, Запорозькій Січі, належить особливе місце в історії України XVI–XVIII ст., в історичній пам'яті українського народу [4].

На думку видатного історика України М.Грушевського, період існування Запорозької Січі з її морально-духовним потенціалом та виховними традиціями є найяскравішою сторінкою історії вітчизняної педагогіки. У багатьох відношеннях Запорозька Січ не має аналогів в історії інших народів. У цьому унікальному лицарському осередку гартувалася славна когорта видатних українських державних діячів, полководців, гетьманів, провідників народних повстань – С.Наливайка, І.Сулими, П.Сагайдачного, Б.Хмельницького, І.Богуна, М.Кривоноса, І.Сірка та ін. Запорозьке козацтво, його лицарська духовність – це гордість

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

української нації, її злет у віковичному розвитку [6, с.52].

Знайомство із козацькою системою виховання, що являє собою синтез монастирської і народної педагогіки, метою якої є духовний розвиток особистості майбутнього лицаря рідної землі, допоможе батькам, педагогам у вихованні підростаючого покоління. Адже вивчення побуту, військових звичаїв запорожців, усвідомлення їх могутності, мужності, відваги є важливим засобом виховання патріотизму, національної самосвідомості, які так потрібні сьгоднішній молоді. Але слід чітко усвідомити: сила, витривалість, терпіння, наполегливість розвиваються тільки у важкій щоденній праці, завдяки, у першу чергу, фізичним вправам.

Аналіз різноманітної наукової літератури, історичних документів привів до висновку, що в Запорозькій Січі існував культ фізичної досконалості людини. Це твердження обґрунтовується такими основними положеннями:

- запорізькі козаки ніколи не обирали старшинами фізично недосконалих людей;
- вільний час вони присвячували виконанню фізичних вправ;
- у січових школах та школах джур здійснювалось посилене фізичне виховання.

Фізичне виховання в козацькій педагогіці мало важливе значення. З трирічного віку козачка вчили їздити на коні, із семи – фехтувати і стріляти з лука. Син від батька засвоював мистецтво верхової їзди, володіння шаблею, влучності стрільнян. Він учився боротися в рукопашному бою, стріляти при швидкій верховій їзді, рубати полум'я свічі та ін. Юнаків, яких готували до військових походів, привчали спати під відкритим небом, купатися в холодній воді, харчуватися простою грубою їжею [1, с.52]. Дозвілля козаків заповнювалось різноманітними фізичними вправами: фехтували на шаблях, об'їжджали коней, змагались із плавання, бігу, веслування, боротьби. Дуже поширеними були фізичні змагання під час релігійних свят. Як свідчить Боплан, у святкові дні запорожці часто розважались кулачними боями. Усі ці вправи носили військово-прикладну спрямованість і були хорошим засобом підготовки козаків до найсуровіших випробувань.

Але вони дбали не тільки про фізичну досконалість. Козацьке життя було школою духовного виховання майбутнього лицаря рідної землі. Духовний розвиток особистості, згідно з традиціями козацької педагогіки, проходив чотири ступені: перший – сімейне виховання, що передбачало передачу з покоління релігійних і національних традицій, смаків, поглядів, норм

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

поведінки. Другий – виховання і навчання у січових, братських та інших типах козацьких шкіл, де відбувалося формування козака-воїна на кращих прикладах прославлених запорожців, гетьманів і кошових отаманів. Третій – продовження навчання і виховання як у вітчизняних колегіумах і академіях, так і в європейських університетах. Четвертий – національно-патріотична підготовка в Запорозькій Січі.

Велика роль у духовному розвитку особистості приділялась моральному вихованню, заснованому на любові до Бога, ближнього, до рідної землі, рідного краю. Волелюбні, сильні духом козаки, готові віддати своє життя за Батьківщину, були прикладом для наслідування. Отже, гармонійне поєднання двох культур – високої моральності і фізичної досконалості, створило справжніх лицарів, еліту і гордість українського народу [8;10]. Ця єдність надзвичайної сили і моральної досконалості повинна обов'язково стати ідеалом сьогоденної системи національного виховання.

У сучасному громадському, шкільному і родинному житті нам потрібен культ лицарства, духовних і фізичних висот козаків, їх націотворчої і державотворчої діяльності. Для цього треба розширювати і поглиблювати запровадження ідей і засобів родинної, шкільної і соціальної козацької педагогіки, лицарської духовності, застосовувати нові форми виховної роботи, а старі наповнювати новим змістом.

Слід залучати дітей, підлітків, юнаків до участі у відродженні козацьких традицій, які мають відобразитися у змісті освіти, методиці навчання та виховання молоді від дитсадків до ВНЗ. Величезне пізнавальне і виховне значення має вивчення учнями багатогранного життя і діяльності, військової підготовки козаків Запорозької Січі – історичного осередку лицарської духовності. На сьогодні вироблені численні і цікаві форми виховної роботи на козацьких традиціях, до яких залучаються діти, підлітки, юнаки на добровільних засадах. Уже діють осередки організацій юних козачат, джур, дитячо-юнацьке товариство «Січ», проводяться козацькі походи, змагання, здійснюється дослідницько-пошукова робота по місцях козацької слави, організуються ранки, вечори на козацьку тематику, виставки, фестивалі козацької пісні, танцю, конкурси інтелектуалів, спортивні змагання («Козацькі розваги», «Козацькому роду нема переводу», «Козацьке коло») та ін.

Учні вивчають і опановують козацькі військово-спортивні види діяльності: єдиноборство, верхову їзду, стрільбу з лука, володіння списом, шаблею, плавання, керування човном, долаття перешкод. При цьому максимально дотримуються вимог

і норм безпеки. Творче відродження традицій фізичного загартовування козаків значною мірою поліпшує національно-патріотичне виховання, забезпечує зміцнення здоров'я дітей.

Для продовження козацьких традицій велике значення має привчання учнів у житті і побуті, практичній діяльності розраховувати на власні сили можливості, надіятися на себе, розвивати самостійність [3].

У дітей слід формувати вміння шукати невикористані резерви свого організму, невтомно працювати над вихованням волі і характеру, сили духу.

Козацька педагогіка як складова частина української педагогіки має у своєму арсеналі такі ідеї, засоби впливу на душу й розум, за допомогою яких успішно формуються фізично загартовані, сміливі й мужні, вольові й сильні духом громадяни, здатні збудувати незалежну Українську державу.

Отже, для забезпечення високих показників здоров'я у школярів, доцільно формувати культуру здоров'я як головну умову культурного і духовного становлення особистості [2]. Одним із шляхів формування інтересу молоді до здорового способу життя може стати надбання української козацької педагогіки, упровадження якої слід здійснювати в комплексі різних навчальних предметів: історії, музики, хореографії, зображувального мистецтва, трудового навчання, педагогіки, психології, туризму, фізичного виховання.

Література:

1. Гурова О.М. Українська козацька педагогіка про духовний розвиток особистості // Виховання і культура. – 2001. – №1(1). – С.51-57.
2. Капранова Г. Як бути здоровим та успішним учнем // Здоров'я та фізична культура. – 2009. – №11(143), квітень. – С.3-47.
3. Набока Б.С. Філософські аспекти. Проблеми здоров'я та здорового способу життя // Основи здоров'я. – 2011. – №1(1), січень. – С.5.
4. Наливайко Д. Козацька християнська республіка. – К. : Дніпро, 1992. – С.5.
5. Присяжнюк С. Вплив здоров'язбережувальних технологій на динаміку показників біологічного віку та серцево-судинної системи студентів спеціальної групи. // Фізичне виховання в школі. – 2010. – №5. – С.31-32.
6. Руденко Ю., Руденко В. Виховання в учнів лицарської духовності // Рідна школа. – 1996. – №7 (800), липень. – С.51-64.
7. Ткаченко Р.С. Формування здорового способу життя засобами баскетболу // Фізичне виховання в школах України. – 2011. – №1(25), січень. – С.14.
8. Цьось А. Культ фізичної досконалості запорозьких козаків // Рідна школа. – 1996. – №5-6, травень-червень. – С.9-10.